

Воронов Дмитро Олександрович
доктор філософії у галузі «Право» здобувач
Науково-дослідного інституту публічного права
ORCID: 0000-0003-0444-5480

Деякі проблеми виконання рішень адміністративних судів у зв'язку з інституційними трансформаціями в Україні

В умовах триваючих інституційних змін у системі адміністративних судів в Україні питання забезпечення реального та своєчасного виконання рішень набуває особливого значення. Адміністративне судочинство виконує ключову функцію у системі захисту прав і свобод людини, забезпечуючи вирішення спорів у сфері публічно-правових відносин. При цьому, виконання судових рішень є завершальною стадією адміністративного процесу, яка напряду впливає на ефективність правосуддя. Водночас, існуючі проблеми організаційного та процесуального характеру, зумовлені певними реформами судової системи, кадровим дефіцитом, а також надмірним навантаженням судів, спричиняють порушення принципу доступу до правосуддя. Особливої уваги потребує дослідження стану реалізації функцій судової влади після ліквідації Окружного адміністративного суду міста Києва (далі – ОАСК), оскільки означене демонструє реальні виклики для забезпечення доступу до правосуддя та виконання судових рішень у справах у сфері публічно-правових відносин.

Відповідно до ст. 2 Кодексу адміністративного судочинства України (далі - КАС України), завданням адміністративного судочинства є справедливое, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень [1]. Проте, практична реалізація вказаного завдання безпосередньо залежить від належного функціонування всієї судової системи у цілому, безпосередньо включаючи ефективність організації роботи адміністративних судів.

Як зазначено у звіті Європейської комісії SWD (2024) 699 від 30.10.2024, після ліквідації ОАСК у грудні 2022 року новий суд створено не було. При цьому, тимчасово підсудні йому справи на той момент передані до Київського окружного адміністративного суду (далі - КОАС), який, однак, зіткнувся з труднощами у подоланні значного обсягу нерозглянутих справ. На думку Європейської комісії, означене суттєво обмежує доступ до адміністративного правосуддя у справах, пов'язаних із центральними органами державної влади [2, с. 27].

Досліджуючи дане питання, О. Є. Деменко вказує, що після ліквідації ОАСК, підсудні йому справи були передані до КОАС, який відчував значні труднощі з реєстрацією та призначенням до розгляду десятків тисяч справ. У першому півріччі 2023 року до суду надійшло понад 30,1 тисячі справ і матеріалів, при штаті лише 25 суддів, з яких фактично здійснювали правосуддя 20. За таких умов розгляд усіх наявних справ потребуватиме понад

1400 днів роботи на одного суддю, що створює суттєві ризики порушення процесуальних строків [3, с. 612].

Як зазначено у Щорічній доповіді Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини (далі - Омбудсмен) за 2024 рік, серед чинників, які найбільше вплинули на випадки порушення права громадян на доступ до правосуддя 2024 року, є рішення про ліквідацію ОАСК та утворення Київського міського окружного адміністративного суду, а також зміна територіальної підсудності судів через неможливість здійснювати правосуддя на тимчасово окупованих територіях України. Так, Омбудсменом вказується, що 2024 року до нього надійшло 60 повідомлень громадян про порушення права на апеляційне оскарження рішення суду першої інстанції. Найчастіше ця проблема виникала щодо тривалого невиконання КОАС ухвал Шостого апеляційного адміністративного суду про витребування з КОАС матеріалів адміністративних справ [4, с. 224].

Як слушно зазначає В. Ю. Гнатюк, означена ситуація із передачею справ ліквідованого суду призвела до грубих порушень строків розгляду справ, а також накопичення понад 18 тисяч позовів, які залишаються не зареєстрованими. Окрім вищенаведеного, в електронній системі «Електронний суд» на момент дослідження, очікували обробки понад тисяча позовних заяв та дві з половиною тисячі інших матеріалів. Означена ситуація свідчить про перевантаження суду та ризик подальшого зростання адміністративних спорів після відновлення державного контролю та перевірок [5, с. 556].

Однак, із метою врегулювання означеної ситуації законодавцем вжито низку інституційних заходів. Так, згідно з підпунктами 3, 4 частини другої статті 31 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» та Закону України «Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду», до системи вищих спеціалізованих судів належать Спеціалізований окружний адміністративний суд та Спеціалізований апеляційний адміністративний суд [6, 7].

Разом із тим, процес становлення цих судів потребує належного кадрового, матеріально-технічного та процесуального забезпечення. Варто зазначити, що недостатній рівень організаційної готовності може призвести до дублювання функцій, подальшого перевантаження судової системи та ускладнення процесу виконання судових рішень у публічно-правовій сфері.

Отже, в умовах системної реформи адміністративного судочинства в Україні питання виконання рішень адміністративних судів залишається одним із ключових елементів забезпечення верховенства права. Ліквідація окремих судових інституцій та перерозподіл їхніх повноважень істотно вплинули на ефективність розгляду справ, що у свою чергу позначається на своєчасному виконанні судових рішень. Водночас, актуалізується необхідність забезпечення єдності та цілісності судової влади як запоруки стабільності системи адміністративного судочинства. Так, відсутність балансу в організаційній структурі судів призводить до їхнього надмірного перевантаження, що негативно впливає на своєчасність і якість розгляду справ,

а відтак, і на ефективність судового захисту прав і свобод громадян. Забезпечення належної координації між судами різних рівнів, оптимізація розподілу справ та підтримання інституційної стійкості судової системи є ключовими умовами реалізації принципів верховенства права та доступу до правосуддя.

ЛІТЕРАТУРА

1. Кодекс адміністративного судочинства України: Закон України від 06.07.2005 № 2747-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 35. Ст 446
2. Звіт Європейської комісії SWD(2024) 699 від 30.10.2024. Communication from the commission to the european parliament, the council, the european economic and social committee and the committee of regions.) URL: https://enlargement.ec.europa.eu/document/download/1924a044-b30f-48a2-99c1-50edeac14da1_en?filename=Ukraine%20Report%202024.pdf (дата звернення: 06.10.2025).
3. Деменко О. Є. Сучасний погляд на податкові спори як предмет адміністративної юрисдикції. *Актуальні питання у сучасній науці*. № 3(21) 2024. 2024. С. 607-615.
4. Щорічна доповідь Уповноваженого Верховної Ради України з прав людини про стан додержання та захисту прав і свобод людини і громадянина в Україні у 2024 році. *Сайт Омбудсмена України*. URL: https://www.ombudsman.gov.ua/storage/app/media/uploaded-files/Щорічна_доповідь_Уповноваженого_2024_році.pdf (дата звернення: 06.10.2025).
5. Гнатюк В. Ю. Проблема передачі справ ліквідованого ОАСК. Сучасні виклики та актуальні проблеми судової реформ в Україні: *Матеріали VII Міжнар. наук.-практ. конф.* (27 жовтня 2023р., Чернівці) / редкол.: О.В. Щербанюк та ін. - Чернівці: 2023. С. 566-570.
6. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2016. № 31. Ст 545.
7. Про утворення Спеціалізованого окружного адміністративного суду, Спеціалізованого апеляційного адміністративного суду: Закон України від 16.09.2025 № 4602-IX. *Голос України*. 2025. № 192.